

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

**КРЕДИТТЕУ
ЖӨНІНДЕ
БАНКТЕРГЕ
ПІКІРТЕРІМ ЖҮРГІЗУ**

**2022 ЖЫЛҒЫ
1-тоқсан**

Кредиттеу жөнінде банктерге пікіртерім жүргізу

2022 жылғы 1-тоқсан

Корпоративтік секторды кредиттеу

2022 жылғы 1-тоқсанда көптеген банктерде кәсіпкерлік субъектілері тарапынан, әсіресе шағын және орта бизнес бойынша кредиттерге сұраныс т/т азайды (1-сурет). Сондай-ақ банктердің шағын және орта бизнес субъектілерін кредиттеуге дайындығының төмендеуі байқалады. Кредиттеу талаптары біршама күшейді, кредиттік ресурстардың құны айтарлықтай өсті (2 және 4-суреттер).

Есепті тоқсанда банктердің жартысы шағын бизнес тарапынан өткен тоқсанмен салыстырғанда (бұдан әрі – т/т, тоқсанға қарағанда тоқсанда) сұраныстың төмендегенін атап өтті, бұл ретте банктердің үштен бірі сұраныс индексінің төмендеуін елеулі деп бағалайды. Тоқсандық кредиттік өтінімдердің жалпы саны бірінші рет 2020 жылғы 2 жартыжылдықтан бастап төмендеді. Мәселен, жолданымдардың саны т/т 260 мың өтінімге дейін 3%-ға азайды, ал өтінімнің орташа мөлшері шамамен 25,3 млн. теңгеге дейін 4 есеге өсті. Кредиттік өтінімдер санының негізгі төмендеуі Қазақстандағы АҚШ пен ЕО санкцияларына ұшыраған ресейлік еншілес банктерге тиесілі. Басқа банктер кредиттік сұраныстың төмендеуін қаңтар айындағы төтенше жағдай режимінің (бұдан әрі – ТЖ) қолданылуы кезеңіндегі шектеулермен, Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесінің едәуір өсуі аясында наурыздағы кредиттік ресурстар құнының қымбаттауымен, сондай-ақ 2022 жылғы 1-тоқсанда мемлекеттік бағдарламалар бойынша қаржыландырудың уақытша болмауымен байланыстырады. Ірі банктер Даму қорының мемлекеттік бағдарламалары шеңберінде қаржыландыру талаптарының біршама қатандатылғанын атап өтті. Мәселен, экономиканың жекелеген салалары алынып тасталды және кредиттеу мерзімдері біршама қысқарды.

Орта кәсіпкерлік субъектілері тарапынан кредиттерге сұраныс азайды, сондай-ақ банктердің үштен бірі мұндай төмендеуді елеулі деп санайды. 1-тоқсанның қорытындысы бойынша кредиттік өтінімдердің саны т/т 1,1 мыңға дейін 32%-ға қысқарды, ал өтінімнің орташа мөлшері т/т 517 млн. теңгені құрап, 11%-ға азайды. Жекелеген ірі банктердің респонденттері сұраныстың төмендеуін қаңтарда ТЖ режимінің әрекетімен және кредиттік ресурстар құнының өсуімен түсіндіреді. Атап айтқанда, жоғары пайыздық мөлшерлеме жағдайында бизнес үшін пайдалы жобалар санының азаюы байқалады.

Шағын және орта кәсіпкерлік субъектілеріне қарағанда банктердің бағалауы бойынша ірі бизнес тарапынан кредиттерге сұраныс әртүрлі бағытта болғанымен, сұраныстың жалпы индексі теріс қалыптасты. РФ-ның еншілес банктерінде ірі клиенттер тарапынан келіп түсетін кредиттік өтінімдер санының айтарлықтай төмендеуі байқалды,

олардың бір бөлігі жаңа қарыздар үшін де, қайта қаржыландыру үшін де басқа банктерге кетіп отырды. Бұдан басқа, жекелеген респонденттер басқа кезеңдермен салыстырғанда жылдың бірінші тоқсанында ірі клиенттер тарапынан тарихи төмен белсенділікті атап өтеді. Нәтижесінде өтінімдердің жалпы саны 184-ке дейін 30%-ға төмендеді, ал өтінімнің орташа мөлшері 5,5 млрд. теңгеге дейін 12% -ға азайды.

Банктердің бизнесті кредиттеуге дайындығы айтарлықтай төмендеді. 2022 жылғы 1-тоқсанда шағын, орта және ірі бизнестің кредиттерге өтінімдері бойынша мақұлдау коэффициенттері тиісінше 33%, 50% және 45%-ын құрап, тарихи ең төменгі мәндерге жақындады. Төмендеу бизнесті кредиттеу талаптарының қатаңдатылуымен түсіндіріледі. Қаңтардағы ТЖ режимі нәтижесінде клиенттердің мерзімді ұзарту туралы жолданымдары санының өсуі аясында, РФ-ға қарсы санкциялардың Қазақстан экономикасына әсеріне байланысты белгісіздікке, сондай-ақ әлемдегі кейінгі логистикалық проблемаларға және бағаның өсуіне байланысты көптеген банктер өз тәуекел қағидаларын қатайтып және қарыз алушылардың сапасына қойылатын талаптарды арттырды. Өз кезегінде есепті тоқсанның ішкі және сыртқы күтпеген өзгерістері бизнестің жекелеген топтарының ақша ағындарын төмендетті, бұл олардың кредиттеу мүмкіндіктерін де шектеді. Бұдан басқа, ірі банктер есепті тоқсанда бизнеске скорингтік онлайн өнімдерді беруді өскен тәуекелдерге байланысты айтарлықтай шектеді не уақытша тоқтатты.

Бизнеске кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері бәрінен бұрын ірі және орта кәсіпкерлік субъектілері үшін айтарлықтай өсті. Бұл ретте банктердің жартысы кредиттік ресурстар құнының өсуін елеулі деп санайды. Респонденттер атап өткендей, сыйақы мөлшерлемелері банктердің түгелге жуық кредиттік өнімдері бойынша ұлғайды.

Көптеген банктер келесі тоқсанда шағын бизнес тарапынан кредиттерге сұраныстың шамалы ұлғаюын күтеді, орта және ірі бизнес бойынша сұраныс индексі орташа алғанда есепті тоқсан деңгейінде сақталады (1-сурет). Банктердің бизнесті, әсіресе орташа және ірі кредиттеуге дайындығы келесі тоқсанда шамалы төмендеуді жалғастырады. Сондай-ақ бизнеске кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің одан әрі шамалы көтерілуі күтілуде (4-сурет).

Жеке тұлғаларды кредиттеу

2022 жылғы 1-тоқсанда бөлшек сауда кредиттеуге сұраныс т/т ипотекалық және тұтынушылық қарыздарға ұлғайды, ал автокредиттеуге сұраныс азайды (5-сурет). Қарыздарды беруге дайындық, әсіресе, ірі банктерде біршама төмендеді. Кредиттеу талаптары бөлшек сауда қарыздардың барлық түрлері бойынша қатандатылды (6-сурет).

Ипотекалық кредиттеудегі сұраныстың өсуі, көбінесе, 2022 жылғы 1 сәуірден бастап тұрғын үй сатып алу немесе жөндеу мақсатында оларды алу үшін зейнетақы жинақтарының ең төменгі жеткіліктілік шегінің артуымен түсіндіріледі. Банктер осы бағдарлама аясында есепті тоқсанда клиенттердің ең көп ағыны наурыз айында болғанын атап өтті. Алайда, қаңтарда енгізілген ТЖ кезіндегі банк қызметінің тоқтатылуына байланысты есепті тоқсанда ипотекаға өтінімдер саны өткен кезеңнің деңгейінде қалды және 135 мың өтінімді құрады (2021 жылғы 4-тоқсанда – 137 мың өтінім).

Тұтынушылық кредиттеудегі сұраныстың шамалы өсуі халықта ұзақ пайдаланылатын тауарларға жұмсалатын шығыстардың ұлғаюына байланысты және жеке бөлшек сауда банктің маркетингтік акция өткізуіне байланысты. Сұраныстың осындай көтерілуіне қарамастан, ТЖ қолданылуы кезінде кредит беруді тоқтата тұру және енгізілген санкциялардың ресейлік еншілес банктердің қызметіне әсері кепілді және кепілсіз тұтыну қарыздары бойынша түскен өтінімдер санының 16% бен 10%-ға азаюына әсер етті және тиісінше 9 мың және 10,5 млн өтінімді құрады (2021 жылғы 4-тоқсанда – 11 мың және 11,7 млн. өтінім).

2022 жылғы 1-тоқсанда автокредиттеуге сұраныстың төмендеуі, негізінен, ірі банктерде байқалады. Сұраныстың мұндай төмендеуі жеңілдікті бағдарламалар шеңберінде автокредиттеудің тоқтатылуына байланысты, ал салондарда автомобильдердің болмауы қарыз беруге теріс әсер етті. Мәселен, есепті тоқсанда олар бойынша жолданымдар саны 21%-ға төмендеп және 411 мың өтінімді құрады (2021 жылғы 4-тоқсанда – 519 мың өтінім). Айта кету керек, 2022 жылғы ақпанда жеңілдетілген автокредиттеу бағдарламасына қаражат бөлінді, ол бойынша банктер келесі тоқсанда бірінші транш алуды күтіп отыр.

Есепті тоқсанда клиенттердің кепілге және төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптары жоғарылады, ал Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесінің көтерілуі салдарынан банктер өнімдер бойынша сыйақы мөлшерлемелерін қайта қарады. Осылайша, қарыздар бойынша банктік маржа ипотекалық кредиттеуде едәуір тарылды (7-сурет). Есепті тоқсанда ипотекалық кредиттеу бойынша мақұлдау үлесі 56%-дан 52%-ға дейін төмендеді, ал бас тартылғандардың үлесі т/т 35%-дан 44%-ға дейін ұлғайды. Тұтынушылық кредиттеу талаптары қарыз алушының кредиттік қабілеттілігіне қойылатын талаптар бөлігінде қатандатылды (8-сурет), ал сыйақы мөлшерлемелерін арттыра отырып, банктер кепілсіз

тұтыну қарыздары мен автокредиттеудің скорингтік моделіндегі шекті мәндерді де қайта қарады. Олар бойынша мақұлдау үлесі 37%-дан 34%-ға дейін және 13%-дан 10% -ға дейін төмендеді, ал бас тартылған өтінімдердің үлесі тиісінше 61%-дан 64%-ға дейін және 86%-дан 90%-ға дейін өсті (9-сурет). Сонымен қатар жеке бөлшек сауда банкте кредиттік лимиттің ұлғаюы түрінде кепілсіз тұтынушылық кредиттеу талаптарының шамалы жеңілдеуі байқалады.

2022 жылғы 2-тоқсанда банктер ипотекалық және кепілдік тұтыну қарыздары бойынша сұраныстың төмендеуін күтеді, ал тұтыну қарыздары бойынша қамтамасыз етусіз сұраныстың ұлғаюы күтіледі. Келесі кезеңде банктер жеңілдікті автокредиттеу бағдарламасы аясында транш алуды күтіп отырғанына қарамастан, олар автокредиттеуге сұраныс біршама төмендейді деп күтуде. Сондай-ақ, банктер кредиттеу талаптарын қатаңдатуды және кредиттеудің барлық сегменттері бойынша сыйақы мөлшерлемелерін арттыруды жоспарлап отыр.

Зерттеу бойынша жалпы ақпарат

Кредиттеу жөніндегі пікіртерімді банктерге Ұлттық Банк кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстарға өзгерістерді бағалау мақсатында тоқсан сайынғы негізде жүргізеді. Пікіртерім банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерді басқаруға жауапты банктің басшыларына жіберілді. Зерттеу барысында жекелеген банктердің өкілдерімен сауалнама және кейіннен сұхбат алу арқылы барлық банктерге пікіртерім жүргізіледі.

Көптеген сұрақтарға жауаптардың нұсқалары төменде келтірілгендердің біреуін таңдауды пайымдайды:

-1 = айтарлықтай азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = шамалы азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

0 = бұрынғы деңгейде қалады (қалды)

0,5 = шамалы ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = айтарлықтай ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

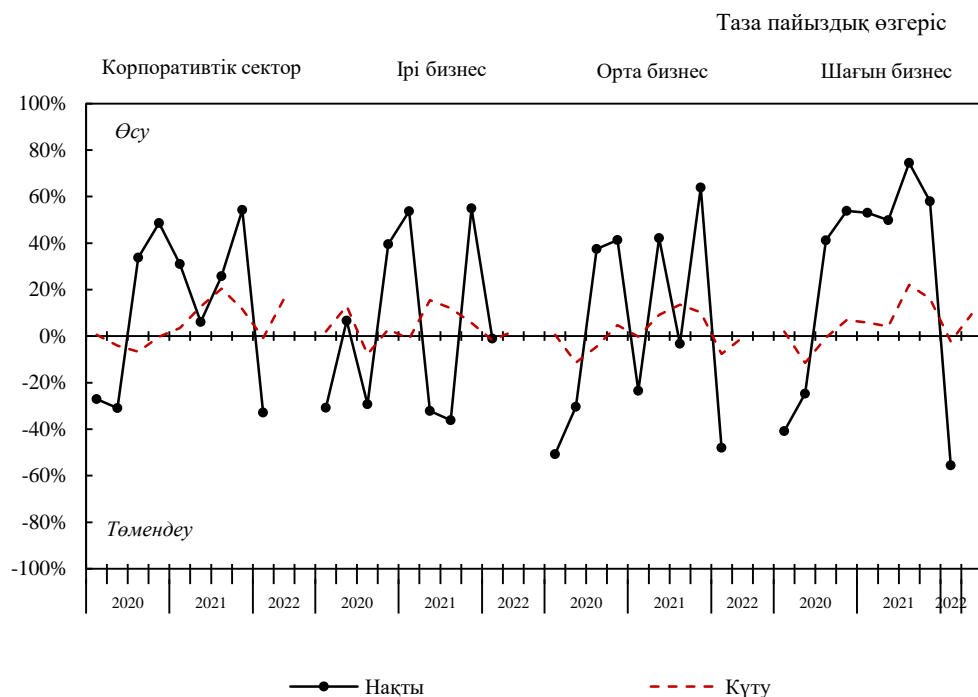
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін зерттеу нәтижелері таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) – өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) белгілеген респонденттер үлесі мен оның азайғанын (қатаңдағанын) белгілеген респонденттердің үлесі арасындағы айырманы есептеу арқылы қарапайым орташа ретінде жинақталды.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктердің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге жинақталады. Аталған индикатордың мәні егер банктер «айтарлықтай азайды/қатаңдады» жауабын таңдаса -100%-дан бастап, егер банктер «шамалы айтарлықтай ұлғайды/жеңілдеді» жауабын таңдаса 100%-ға дейін құбылуы мүмкін.

Аталған ТПӨ индикаторының оң мәні өлшемдердің өсу (жеңілдеу) қарқыны туралы, теріс мәні – төмендегені (қатаңдағаны) туралы куәландырады. Бұл ретте, таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгерістің шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін ғана көрсетеді.

Сонымен қатар 2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер жөніндегі сұрақтар қосылды (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы саны кредиттік шешім (мақұлданды/ бас тартылды) қабылданған өтінімдерді, және зерттеу жүргізу барысында қаралып жатқан өтінімдерді қамтиды.

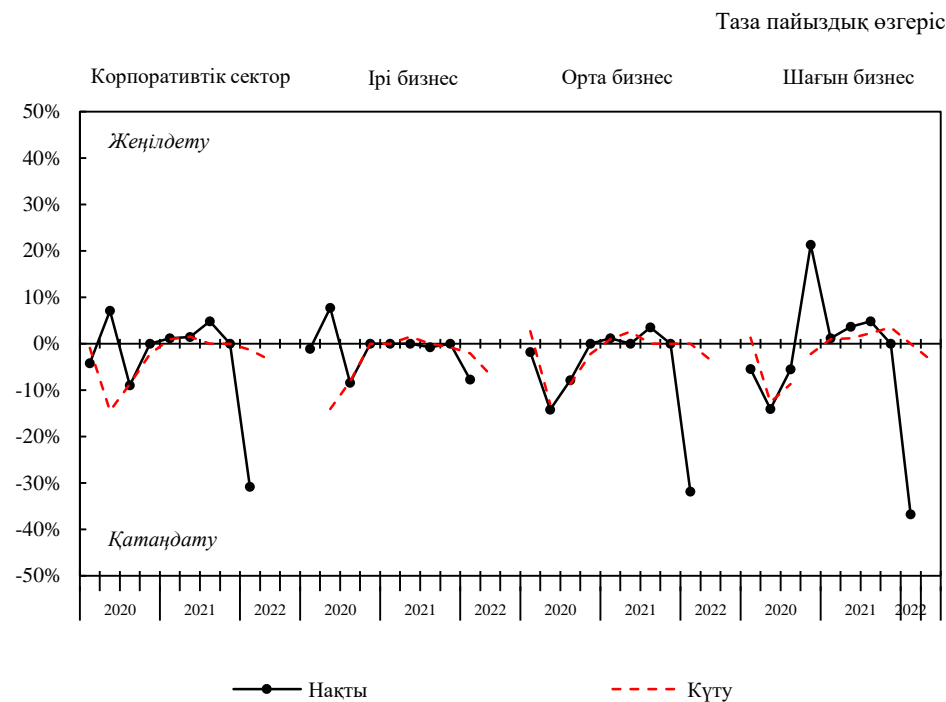
1-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

(а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

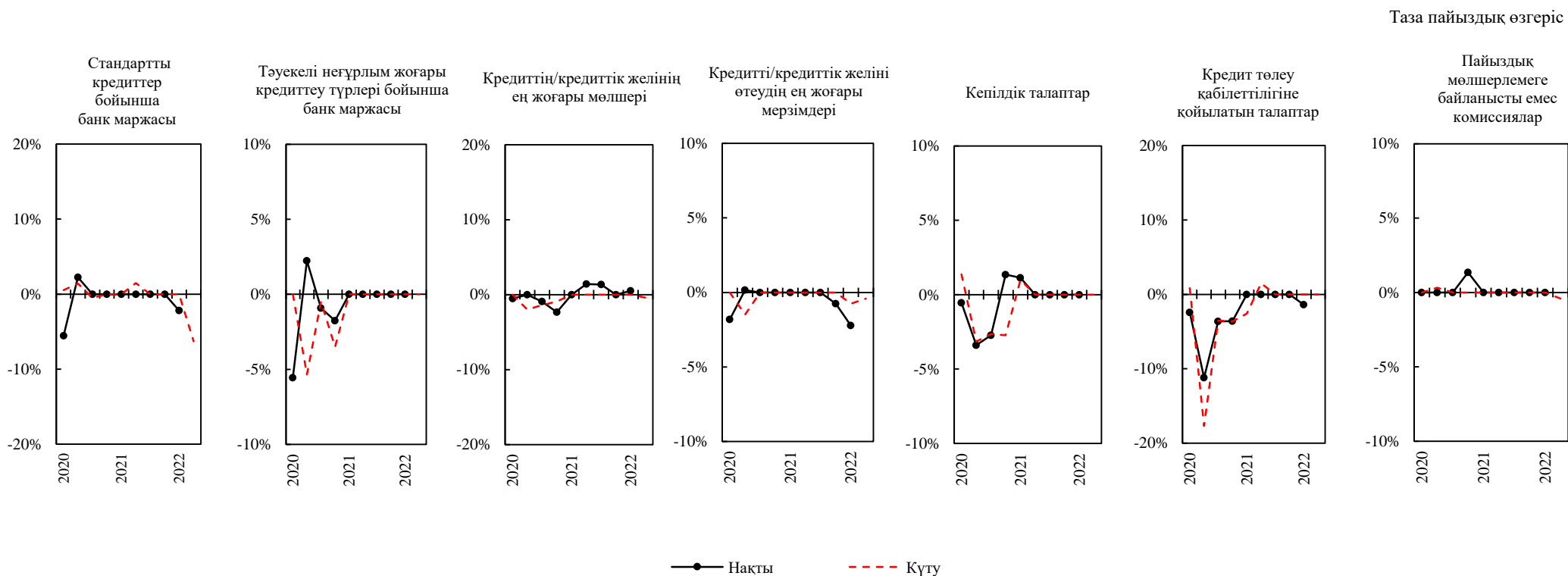
2-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

(а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

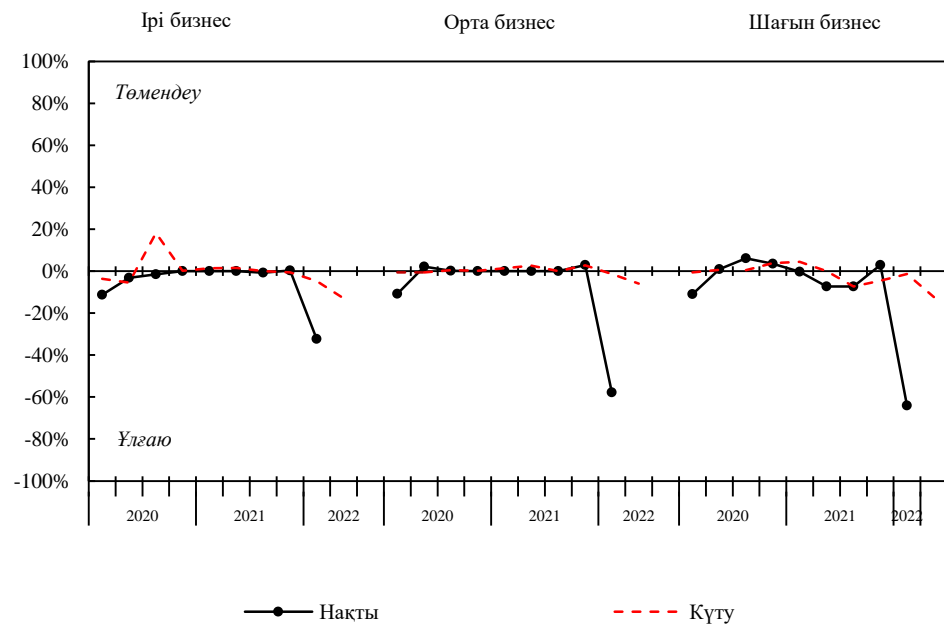

(а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

Таза пайыздық өзгеріс

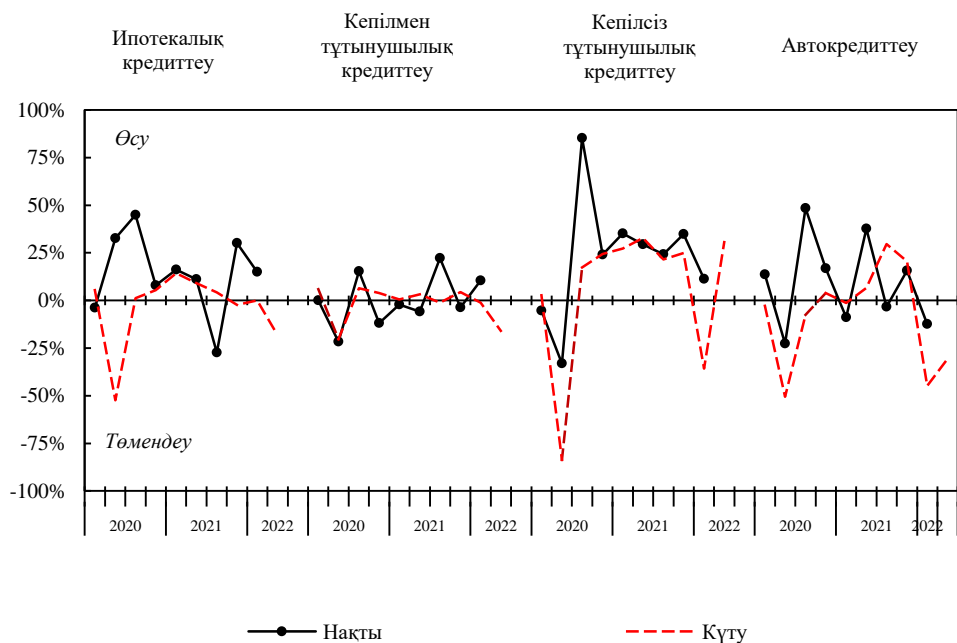

(а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

5-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

Таза пайыздық өзгеріс

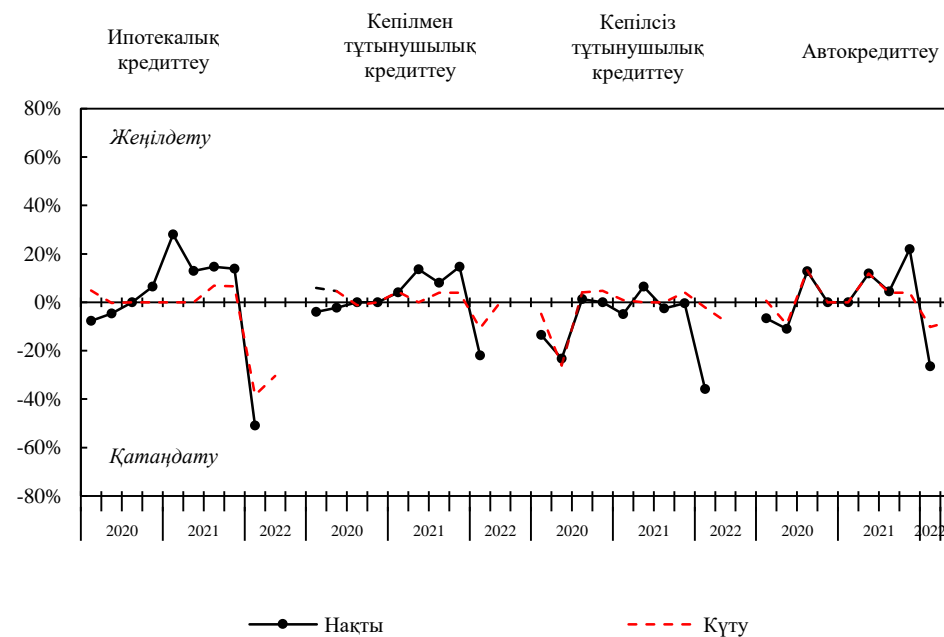

(а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

6-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

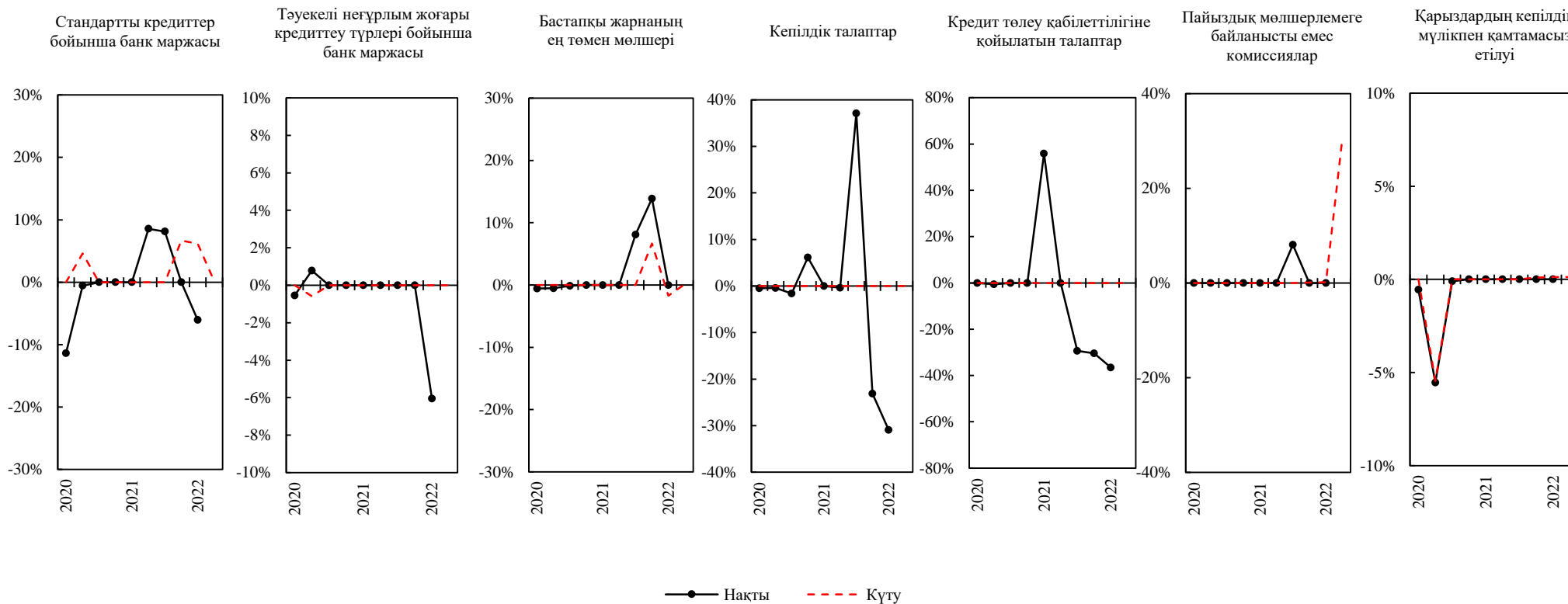

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

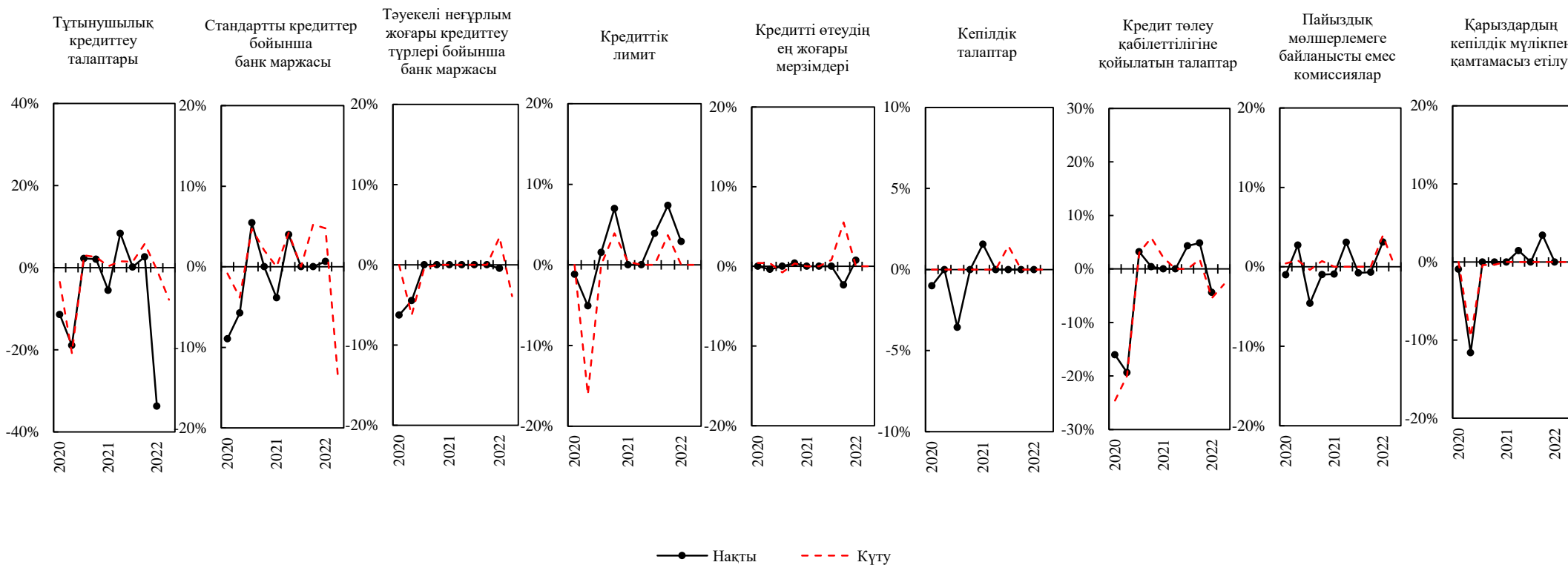

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

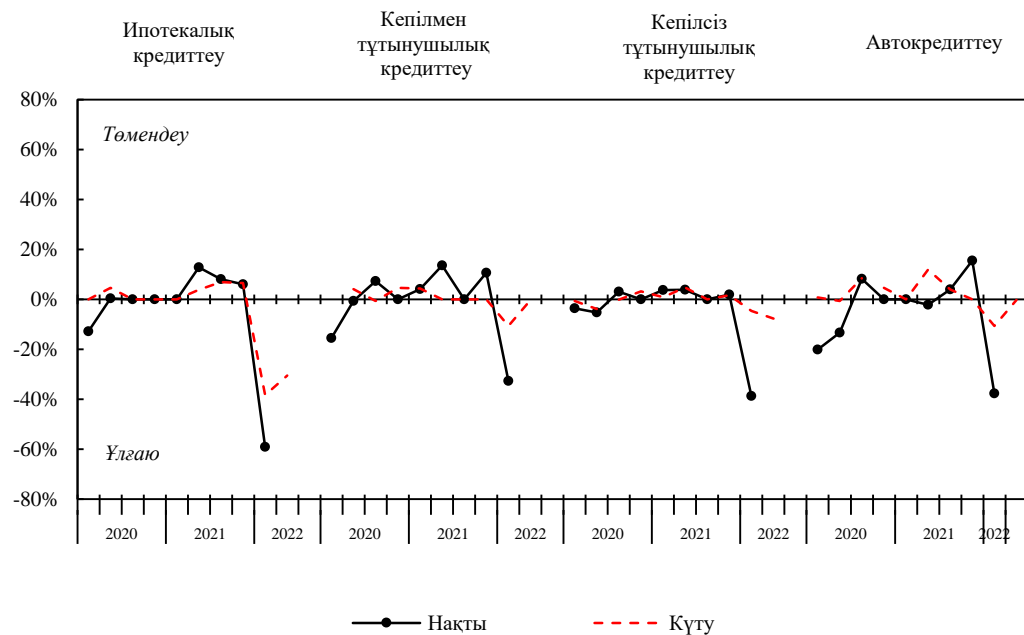
(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

№15 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді?
Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.